

Hamsteren heeft onverwacht gevolg

Steeds vaker zien we gebarentolken op televisie. In andere landen is dit al veel langer een gebruik, maar in Nederland kwam deze service voor doven en slechthorenden niet zo gemakkelijk van de grond. De coronacrisis heeft het proces echter versneld.

Gebarentaal meer in beeld

5 Waar jarenlang doven en slechthorenden nauwelijks verslagen van belangrijke gebeurtenissen op televisie konden volgen, omdat er nooit een tolk bij aanwezig was, lijkt nu het tij gekeerd. Steeds vaker zien we nu, zoals ook in andere landen al veel langer usance is, dat bewindslieden of presentatoren van

10 nieuwsprogramma's worden vergezeld door druk gesticulerende personen die het gesproken woord ter plekke omzetten in de Nederlandse gebarentaal. Halverwege 2019 werd al besloten dat bij grote

15 nieuwsgebeurtenissen in Nederland voortaan altijd een gebarentolk te zien zou zijn. Tot op dat moment was het zo dat dove en slechthorende mensen tot 9 uur 's ochtends naar het journaal met tolk konden kijken, wat eveneens gold voor het Jeugdjournaal in de ochtend. Ook bij grote evenementen zoals Prinsjesdag was er al een tolk Nederlandse Gebarentaal. De uitvoering van het plan om het inzetten van tolken uit te breiden naar alle grote nieuwsgebeurtenissen

20 had blijkbaar nog wel enige voeten in de aarde, want het werd niet meteen werkelijkheid. Maar de coronacrisis versnelde het proces en op 12 maart van dit jaar liet de NOS weten: 'Het NOS Journaal van 20.00 uur wordt vanaf vanavond voorlopig elke dag met een gebarentolk uitgezonden.' Wat ook als aanleiding fungeerde was dat er op sociale media een regen aan klachten geuit werd over het gebrek aan tolken tijdens de coronacrisis.

Hamsterende handen

25 Televisiekijkers raken nu snel vertrouwd met de aanblik van sprekers en daarbij een gebarentolk. Want ook tijdens de nu regelmatige terugkerende persconferenties van premier Rutte en een of meer andere ministers wordt steeds de hulp ingeroepen van een persoon die het gesproken Nederlands van de bewindslieden vertaalt naar de taal die doven en slechthorenden goed begrijpen. De vaste tolk bij deze

30 persconferenties is Irma Sluis, die nu al min of meer op weg is naar een status van landelijke coryfee. Zij doet het zo te zien – want de schrijver van dit stukje beheerst geen gebarentaal dus kan het ook niet beoordelen – uitstekend. Dat ze nu al zo bekend is én dat ze het belang van tolken en gebarentaal op de kaart heeft gezet, komt vooral door één specifiek moment, dat door velen werd opgemerkt en al snel

35 viraal ging. Het ging om het moment waarop Irma Sluis een gebaar hanteerde dat zowel voor doven als goed horende Nederlanders niets aan duidelijkheid te wensen overliet: het gebaar voor 'hamsteren' werd uitgebeeld door twee naar zich toe schrapende handen, met daarbij de enige juiste gezichtsuitdrukking, een intens verbeteren blik. Had Sluis dit gebaar zelf bedacht? Of was het sowieso een bekend woord in de Nederlandse gebarentaal? Veel tijd om zich voor te bereiden had Sluis niet, vertelt ze. 'Ik kreeg het last

40 minute op de dag zelf te horen. Van tevoren krijg ik wel een concepttekst te zien, maar die is er niet altijd en die tekst verandert vaak nog.' Sluis vertelt ook dat als ze woorden niet kent, die kan opzoeken in een groot online gebarenwoordenboek. Is een woord daar niet in te vinden dan neemt ze contact op met een dove coach van het Gebarencentrum, iets wat ze ook deed om het teken voor 'hamsteren' te achterhalen.

Daarvoor bleek inderdaad een gebaar te bestaan, inmiddels het meest bekende woord uit de Nederlandse Gebarentaal waarschijnlijk.

45

Gebarentaal

Wat is een gebarentaal eigenlijk? Was die taal er altijd al, of heeft iemand in het recente verleden al die gebaren bedacht? En als je gebarentaal beheerst, kun je dan communiceren met iedere andere wereldbewoner die ook gebarentaal gebruikt? Gebarentaal wordt tegenwoordig beschouwd als echt een taal, beter gezegd een groep van talen. Want van de gebarentaal bestaan allerlei regionale en lokale varianten die soms enigszins maar soms ook veel van elkaar verschillen. Zo gebruiken doven en slechthorenden in Groningen soms andere gebaren voor hetzelfde begrip dan doven en slechthorenden uit Amsterdam of Rotterdam. Globaal bekeken is er sprake van taalgroepen of taalfamilies. De Nederlandse Gebarentaal heeft verwantschap met de Amerikaanse Gebarentaal en behoort tot de Franse taalfamilie. Groot-Brittannië daarentegen vormt een familie met Australië en Nieuw-Zeeland en voor sprekers van de Amerikaanse Gebarentaal is het niet makkelijk te converseren met sprekers van de Britse Gebarentaal. Ook heeft de Nederlandse Gebarentaal zijn eigen woorden en grammatica. Om een voorbeeld te geven van dat laatste: in het gesproken Nederlands zeggen we 'Jan pakt een boek', maar sprekers van de Nederlandse gebarentaal zeggen 'Jan boek pakken.'

Meer status

Dat er een gebarentaal is en dat die nu veel aandacht krijgt, is van groot belang voor doven en slechthorenden. De Nederlandse Gebarentaal (NGT) heeft niet altijd deze status gekend. Zo werd in 1880 tijdens het tweede internationale congres van dovenonderwijzers in Milaan bepaald dat het gebruik van gebaren in het onderwijs aan doven verboden zou worden. Onderwijzers moesten lesgeven in gesproken taal en de dove leerlingen zouden de les moeten volgen door middel van 'spraakafzien', wat inhoudt dat ze moesten kijken naar iemands mondbewegingen om daaruit op te maken welke woorden die persoon uitsprak (liplezen). Gelukkig keerde na 1980 het gebruik van gebarentaal in het openbaar weer geleidelijk terug in Nederland en het Nederlandse dovenonderwijs. Deze ontwikkeling werd sterk gestimuleerd door taalkundige onderzoeken waaruit bleek dat gebarentaal niet een primitieve vorm van communiceren was, maar een volwaardige taal. En zelfs het hamsteren heeft nu geleid tot meer aandacht voor gebruiken van de Nederlandse Gebarentaal.

Bron: rtlnieuws.nl, nos.nl, doof.nl